

УДК 614.8:61

DOI: <https://doi.org/10.31731/2524.2636.2022.6.1.43-52>

Тетяна Кришталь, д-р екон. наук, професор (ORCID: 0000-0002-9715-2689)

Ольга Мельник, канд. техн. наук, с. н. с. (ORCID: 0000-0002-9671-108X)

Катерина Пасинчук, канд. пед. наук (ORCID: 0000-0001-7128-3624)

Вячеслав Перевізник, канд. з держ. упр (ORCID: 0000-0001-6709-592X)

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В МИРНИЙ ТА ВОЄННИЙ ЧАС

Наукове дослідження присвячене вивченню питання державного регулювання медичного забезпечення особового складу служби цивільного захисту в мирний та воєнний час. Від надзвичайних ситуацій соціального та воєнного характеру страждає не лише мирне населення, військовослужбовці, а й працівники спеціальних служб, зокрема Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), тому особливого значення в цей період набуває якісне медичне забезпечення особового складу служби цивільного захисту.

У науковій роботі вивчено та проаналізовано чинну нормативно-правову базу, норми якої визначають порядок медичного забезпечення в системі ДСНС України, організацію надання медико-санітарної допомоги, лікувально-профілактичної роботи, а також медичного постачання. З'ясовано значення та роль державного регулювання медичного забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту в мирний і воєнний час. Проведено порівняльний аналіз медичного забезпечення в закладах охорони здоров'я системи ДСНС України та МВС України, зокрема категорій осіб, які перебувають на обслуговуванні в даних закладах, мережі закладів охорони здоров'я, нормативно-правової бази організації медичного забезпечення, мережі закладів санаторно-курортного лікування та медико-психологічної реабілітації.

Авторами надано ряд пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства з метою покращення медичного забезпечення співробітників служби цивільного захисту.

Ключові слова: *служба цивільного захисту, державне регулювання, медичне забезпечення, відомчий заклад охорони здоров'я.*

Постановка проблеми. *Останнім часом зросла кількість надзвичайних ситуацій соціального та воєнного характеру, що безпосередньо пов'язані з активними бойовими діями та збройним конфліктом на території України. Внаслідок цих подій страждає не лише мирне населення, військовослужбовці, а й працівники спеціальних служб, зокрема Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України), до основних обов'язків якої входить реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки [1].*

Особливого значення в цей період набуває якісне медичне забезпечення особового складу ДСНС України. Право на медичну допомогу є одним із базових, що безпосередньо впливає на реалізацію права на життя та здоров'я людини. Державна політика повинна бути спрямована на наповнення цього права реальними гарантіями доступу до вчасної та якісної медичної допомоги. Конституцією України проголошено, що людина, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до статті 49 Конституції України «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування» [2]. Основним законом України закріплено обов'язок держави створювати умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. Медична допомога повинна надаватися безоплатно в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, а існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Крім цього, держава сприяє розвитку лікувальних

закладів усіх форм власності. Стаття 5 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [3] визначає, що охорона здоров'я – це загальний обов'язок суспільства та держави. Забезпечується охорона здоров'я державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Високий рівень медичного забезпечення є важливим чинником, який впливає на результати діяльності служби цивільного захисту. Співробітник, ризикуючи власним життям, має розраховувати на надання своєчасної медичної допомоги та медичної підтримки у випадку тимчасової або часткової/повної втрати працездатності. Ризик травмування особового складу служби цивільного захисту є досить високим, тому держава на законодавчому рівні повинна забезпечити своєчасне виявлення негативного впливу на здоров'я співробітників під час виконання професійних обов'язків та забезпечити оперативне надання медичної допомоги, проведення лікувально-профілактичних і реабілітаційних заходів тощо.

Лікувально-профілактичні, амбулаторно-поліклінічні та санаторно-курортні відомчі заклади ДСНС України надають медичні послуги відповідним категоріям осіб, які мають право в них обслуговуватися, зокрема особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту.

Питання державного регулювання медичного забезпечення рятувальників не лише мало вивчене, але й потребує комплексного дослідження його ролі та значення для виконання державою її завдань та функцій. Адже головним чинником реалізації соціальної політики держави є її спроможність забезпечити надання якісної медичної допомоги всім категоріям громадян, зокрема це стосується й осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту. Тому вивчення механізму державного регулювання медичного забезпечення особового складу служби цивільного захисту є особливо актуальним у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система відомчого медичного забезпечення досліджена в таких наукових роботах: [4, 5], що присвячені з'ясуванню рівня достатності й необхідності закріплення права поліцейських на медичне забезпечення у вітчизняному законодавстві та виявленню чинників, що на нього впливають; розкриттю конституційних засад щодо закріплення права на охорону здоров'я, медичну допомогу й медичне страхування поліцейських; наукова робота [6] присвячена дослідженню системи медичного забезпечення органів і підрозділів служби цивільного захисту, її завдань та ключових повноважень. Із вищезазначеного безпосередня актуальність та доцільність досліджуваної проблематики в системі ДСНС України вказує на те, що вона в Україні є недостатньо вивченою та обґрунтованою.

Формулювання цілей статті. Метою наукового дослідження є вивчення та аналіз чинної нормативно-правової бази, норми якої визначають порядок медичного забезпечення в системі ДСНС України, організацію надання медико-санітарної допомоги, лікувально-профілактичної роботи, медичного постачання, а також порівняння отриманих результатів з подібними відомчими медичними закладами, зокрема Міністерства внутрішніх справ України (МВС України).

Для досягнення поставленої мети передбачалося вирішити такі завдання:

- з'ясувати значення та роль державного регулювання медичного забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту в мирний та воєнний час;
- провести порівняльний аналіз медичного забезпечення в закладах охорони здоров'я системи ДСНС України та МВС України;
- узагальнити результати теоретичного дослідження і визначити пріоритети подальшого розвитку державного управління системою медичного забезпечення особового складу ДСНС України.

Для вирішення поставлених завдань використані такі загальнонаукові методи дослідження: бібліосемантичний, аналітичний, порівняння, системного підходу.

В основу аналізу лягли такі джерела: 1) чинні нормативно-правові акти та керівні документи щодо організації медичного забезпечення особового складу в системах ДСНС України та МВС України; 2) інформація з офіційних веб-сайтів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання охорони здоров'я та медичного забезпечення особового складу служби цивільного захисту посідають одне з основних місць у діяльності ДСНС України. Здоров'я кожного рятувальника і фахівця цивільного захисту є тим потенціалом, який забезпечує виконання ДСНС України завдань за призначенням, а медичне забезпечення особового складу є однією зі складових соціального захисту.

Здійснюючи аналіз законодавчої бази щодо правових підстав медичного забезпечення особового складу служби цивільного захисту, можна констатувати, що згідно з пунктом 33 [1] ДСНС України відповідно до покладених на неї завдань здійснює заходи з медичного забезпечення (лікувально-профілактичні, санітарно-гігієнічні заходи, медичне постачання та санаторно-курортне лікування) осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, ветеранів служби цивільного захисту (війни), членів їх сімей, медичне обслуговування учнів (вихованців) навчальних закладів ДСНС України.

Основоположні норми, що регулюють медичне забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, містяться в «Кодексі цивільного захисту України», а саме в статті 117 глави 25 [7], наказі МВС України «Про затвердження Порядку організації медичного забезпечення в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій» [8].

Медичне забезпечення в системі ДСНС України включає комплекс лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних, організаційно-методичних, протиепідемічних заходів та заходів медичного постачання, спрямованих на збереження життя і здоров'я осіб, зазначених вище, забезпечення оперативного медичного реагування на надзвичайні ситуації, надання своєчасної медичної допомоги рятувальникам та проведення їх медико-психологічної реабілітації, що здійснюють заклади охорони здоров'я ДСНС України.

Пунктом 2 [8] визначено категорії осіб, що перебувають на медичному обслуговуванні в закладах системи ДСНС України. Проведений аналіз прикріпленого контингенту на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України показав, що в порівнянні з ДСНС України, крім аналогічних категорій осіб, мають право обслуговуватися такі категорії, як члени сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років) осіб з числа:

- колишніх поліцейських та колишніх осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, звільнених зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку зі скороченням штату;

- колишніх працівників міліції, звільнених зі служби в органах внутрішніх справ за віком, хворобою або вислугою років;

- поліцейських, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), яким призначено пенсію на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

- військовослужбовців НГУ, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або постраждали в полоні в ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, якщо ці особи прослужили в НГУ не менш як 20 календарних років, та військовослужбовців внутрішніх військ МВС України, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби до набрання чинності Законом України «Про Національну гвардію України» [9].

Порядок [8] визначає основні правові, організаційні та соціальні засади медичного забезпечення в системі ДСНС України. Слід зауважити, що згідно з пунктом 7 [8] у разі відсутності за місцем проходження служби чи проживання прикріпленого контингенту закладів охорони здоров'я ДСНС України, а також у разі відсутності в таких закладах (підрозділах) необхідних відділень, фахівців, спеціального обладнання безоплатна медична допомога зазначеним особам надається в закладах охорони здоров'я Міністерства оборони України, МВС України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування

та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, інших державних або комунальних закладах охорони здоров'я за рахунок коштів, передбачених на утримання ДСНС України.

Відповідно до основних завдань організаційних структур ДСНС України, стану здоров'я, фізичного розвитку, рівня і характеру захворюваності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, умов їх розміщення (побуту), у тому числі під час виконання завдань за призначенням, санітарно-епідемічної обстановки, кліматогеографічних особливостей території (району) проведення аварійно-рятувальних робіт та масштабу медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій визначаються завдання закладів охорони здоров'я ДСНС України.

Головними напрямками діяльності закладів охорони здоров'я ДСНС України є:

- надання медичної допомоги хворим у встановленому для кожного окремого закладу обсязі;
- профілактика захворювань;
- організація та проведення диспансеризації;
- проведення обов'язкових медичних оглядів кандидатів на службу до ДСНС України, осіб рядового, начальницького складу та рятувальників, курсантів навчальних закладів цивільного захисту, осіб, які бажають вступити до навчальних закладів цивільного захисту;
- організація і проведення санаторно-курортного лікування та медико-психологічної реабілітації;
- здійснення санітарно-гігієнічних заходів в органах, підрозділах та закладах ДСНС України;
- організація і надання своєчасної екстреної медичної допомоги у зоні надзвичайної ситуації (осередку ураження) особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, рятувальникам та іншим особам, постраждалим при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, організація їх медичної евакуації до лікувально-профілактичних закладів;
- проведення організаційно-методичної роботи з питань охорони здоров'я [8].

На сучасному етапі державотворення згідно з чинним законодавством України діє мережа відомчих закладів охорони здоров'я ДСНС України [10]. До такої мережі належать лікувально-профілактичні заклади:

- лікарняні заклади (мобільний госпіталь, медико-санітарна частина (у тому числі спеціалізована), медичний центр (різного профілю));
- амбулаторно-поліклінічні заклади (медична служба, пункт охорони здоров'я (здоровпункт), медичний взвод, фельдшерський пункт);
- санаторно-курортні заклади (санаторій (у тому числі багатопрофільний, спеціалізований) з медичним центром медико-психологічної реабілітації);
- психофізіологічна лабораторія.

Фармацевтичні аптечні заклади включають в себе медичний (аптечний) склад та аптеку.

Лікувально-профілактичні заклади створюють в складі органів і підрозділів ДСНС України залежно від специфіки їх діяльності та чисельності особового складу. Фінансове забезпечення лікувально-профілактичного закладу здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, призначених органу, підрозділу ДСНС України, та інших джерел, не заборонених чинним законодавством. Матеріально-технічне, кадрове, юридичне та інші види забезпечення діяльності закладу здійснюються через відповідні структури органу, підрозділу ДСНС України, до складу якого він входить. Заклади охорони здоров'я сфери управління ДСНС України провадять господарську діяльність з медичної практики на підставі основних принципів державної політики у сфері ліцензування на загальних засадах відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики.

Медичне забезпечення осіб рядового і начальницького складу аварійно-рятувальних підрозділів та формувань ДСНС України при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій здійснюється мобільними медичними пунктами, виїзними лікарськими (фельдшерськими) бригадами, які формуються на базі закладів охорони здоров'я ДСНС України.

У разі необхідності застосовується мобільний госпіталь ДСНС України, який призначений для надання вторинної (спеціалізованої) та окремих видів третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги постраждалому населенню та рятувальникам у зонах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Щодо закладів охорони здоров'я МВС України [11], то кількість складових медичних закладів значно більша, ніж в системі ДСНС України. А саме мережа лікарняних закладів більш розгалужена та включає в себе ще: лікарню; медичну частину (медичний пункт) з'єднання, військової частини, вищого військового навчального закладу, навчальної військової частини (центру) Національної гвардії України; психоневрологічний диспансер (центр психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору) та територіальне медичне об'єднання. Мережа амбулаторно-поліклінічних закладів – амбулаторію та поліклініку, а мережа санаторно-курортних закладів представлена:

- курортною поліклінікою;
- медичним реабілітаційним центром (у тому числі лікарнею відновного лікування);
- санаторієм (у тому числі дитячим, однопрофільним, багатoproфільним, спеціалізованим).

Окрім цього, є ще санітарно-профілактичні заклади – центр превентивної медицини та інші заклади, а саме медична (військово-лікарська) комісія у складі закладів охорони здоров'я МВС України.

Провівши аналіз нормативно-правової бази організації медичного забезпечення в системі ДСНС України [8] та МВС України [9], можна зробити висновок, що Наказ МВС України «Про затвердження Порядку організації медичного забезпечення в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій» [8] визначає не лише загальні засади медичного забезпечення, як накази інших відомств, а й регламентує зміст лікувально-профілактичної роботи, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, організацію медичного постачання та організацію медико-психологічної реабілітації.

У 2018 році затверджено «Порядок тимчасового звільнення від виконання службових обов'язків осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту в разі захворювань, травм або поранень» [12], що визначає механізм (процедуру) тимчасового звільнення від виконання службових обов'язків осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту у разі захворювань, травм або поранень та інших причин тимчасової непрацездатності, а також порядок і умови видачі, продовження терміну дії та обліку документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність осіб рядового і начальницького складу, здійснення контролю за правильністю їх видачі. Тимчасове звільнення від виконання службових обов'язків осіб рядового і начальницького складу в разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням чи травмою, отриманими в період проходження служби, надається на весь період тимчасової непрацездатності до її відновлення, але на строк не більше ніж чотири місяці безперервно, а в разі захворювання на туберкульоз – на період не більше десяти місяців безперервно з дня настання непрацездатності. Продовження строку лікування здійснюється на підставі висновку штатних лікарсько-експертних комісій ДСНС України.

Основою лікувально-профілактичних заходів у ДСНС України є диспансеризація. З метою своєчасного виявлення захворювань та збереження здоров'я прикріплені контингенти та працівники, зайняті на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щороку проходять чергові та позачергові профілактичні медичні огляди в порядку, передбаченому законодавством України.

Рятувальники повинні проходити медичний огляд після проведення аварійно-рятувальних робіт.

На прохання особи рядового чи начальницького складу або рятувальника проводиться позачерговий медичний огляд, якщо така особа вважає, що погіршення стану її здоров'я пов'язане з виконанням нею професійних обов'язків або перешкоджає подальшому проходженню служби.

Позачерговий медичний огляд особи рядового чи начальницького складу або рятувальника може проводитися за ініціативою роботодавця, якщо стан здоров'я такої особи перешкоджає подальшому проходженню служби або виконанню службових обов'язків за контрактом.

Одним із важливих досягнень медичного забезпечення особового складу й ветеранів служби цивільного захисту є введення в дію в 2019 році Медичного центру ДСНС України, де можна отримати амбулаторно-поліклінічну та спеціалізовану медичну допомогу, пройти комплексні профілактичні медичні огляди, пролікуватися в умовах денного стаціонару, перебувати під диспансерним спостереженням лікарів. У Центрі функціонує амбулаторно-поліклінічне, хірургічне, стоматологічне відділення, відділення лабораторної діагностики та відділення денного стаціонару. Центр укомплектований професійним медичним персоналом та сучасним медичним обладнанням. Запроваджено систему електронного запису на прийом до лікаря, введено в дію електронну систему «лікар – пацієнт» [13].

Забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя серед осіб рядового і начальницького складу, курсантів та рятувальників покладається на посадових осіб ДСНС України та досягається шляхом створення належних санітарно-гігієнічних умов праці та навчання, дотримання санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних норм і правил праці, водопостачання, харчування, розміщення, побуту зазначених осіб як у повсякденній діяльності, так і під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [8].

З метою недопущення виникнення та поширення інфекційних хвороб, отруєнь, радіаційних уражень серед осіб рядового і начальницького складу та рятувальників організовується і здійснюється санітарно-епідеміологічний нагляд в органах та підрозділах ДСНС України.

Крім того, медичні працівники системи ДСНС України організовують і здійснюють профілактичні заходи з метою недопущення виникнення та розповсюдження інфекційних захворювань серед осіб рядового і начальницького складу, курсантів та рятувальників, а також організовують і проводять первинні протиепідемічні заходи у разі виникнення випадків інфекційних захворювань.

У разі необхідності для організації та проведення санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та профілактичних заходів в органах та підрозділах ДСНС України можуть залучатися спеціалісти територіальних органів Державної санітарно-епідеміологічної служби України.

Згідно з розділом VIII [8] медико-психологічна реабілітація – комплекс лікувально-профілактичних, реабілітаційних та оздоровчих заходів, спрямованих на відновлення психофізіологічних функцій, оптимальної працездатності, соціальної активності рятувальників аварійно-рятувальних служб (формувань), осіб, залучених до виконання аварійно-рятувальних робіт у разі виникнення надзвичайної ситуації, а також постраждалих внаслідок такої надзвичайної ситуації.

Особи, які безпосередньо брали участь у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт або залучалися до цілодобового чергування, пов'язаного з ліквідацією наслідків надзвичайної ситуації, мають право один раз на рік пройти безоплатно курс медико-психологічної реабілітації строком не менш як 14 діб, а ті з них, які отримали травми або брали участь у проведенні аварійно-рятувальних робіт, пов'язаних із загибеллю людей, зобов'язані пройти відповідне лікування та реабілітацію в центрах медико-психологічної реабілітації.

Висновок про необхідність направлення на медико-психологічну реабілітацію основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб та працівників цивільного захисту надають лікарсько-експертні комісії ДСНС України або медико-соціальні експертні комісії центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, за місцем роботи. Висновок про необхідність направлення на медико-психологічну реабілітацію осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту надають лікарсько-експертні комісії ДСНС України.

Забезпечення санаторно-курортним лікуванням та медико-психологічною реабілітацією осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту в системі ДСНС України здійснюється в Медичному реабілітаційному центрі ДСНС України «Одеський» (м. Одеса). Медико-психологічна реабілітація проводиться особам з числа осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб ДСНС України та працівників органів та підрозділів цивільного захисту, прикріплених на медичне забезпечення, які безпосередньо брали участь у: проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій; проведенні аварійно-рятувальних робіт, пов'язаних із загибеллю людей; виконанні гуманітарних операцій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій за межами території України; цілодобовому чергуванні, пов'язаному з ліквідацією наслідків надзвичайної ситуації; здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

Після вивчення питання забезпечення санаторно-курортного лікування та медико-психологічної реабілітації працівників системи МВС України, стало зрозуміло, що тут перелік таких закладів значно більший: Медичний реабілітаційний центр «Перлина Прикарпаття» МВС України; ВВЛ МРЦ МВС України «Перлина Прикарпаття» (с. Синяк); Медичний реабілітаційний центр «Кремінці» МВС України; Медичний реабілітаційний центр «Миргород» МВС України; Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг» МВС України; Медичний реабілітаційний центр «Південний Буг» МВС України, відділення 2 (смт. Сатанів); Медичний реабілітаційний центр «Затока» МВС України; Медичний реабілітаційний центр «Пуща Водиця» МВС України; Лікарня відновного лікування МВС України; Дитячий позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Променистий» МВС України.

У 2013 році відповідно до [14] було внесено зміни до пункту 1¹ «Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями» [15], згідно з якими дія Порядку поширилася й на особовий склад ДСНС України. Порядок [15] визначає механізм надання лікувально-профілактичної допомоги, проведення санаторно-курортного лікування, військово-лікарської, лікарсько-льотної, судово-медичної, судово-психіатричної експертизи, патолого-анатомічних досліджень, забезпечення лікарськими і протезними засобами у військово-медичних закладах інших військових формувань та надання установами, закладами і підрозділами державної санітарно-епідеміологічної служби Міноборони, МВС, Адміністрації Держприкордонслужби, СБУ, Головного управління Національної гвардії, інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані військові формування послуг щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя.

Окрім цього, 19 квітня 2022 року під час засідання Уряду було прийнято рішення щодо можливості безоплатного обслуговування осіб рядового та начальницького складу ДСНС України в медзакладах Міноборони та МВС України на період дії правового режиму воєнного стану та протягом року з дня припинення або скасування дії воєнного стану на території України [16].

Основними проблемами, що негативно впливають на стан медичного забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, є:

- недостатній рівень фінансування заходів щодо медичного забезпечення, зокрема на проходження щорічних медичних оглядів особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, медико-психологічної реабілітації осіб, які брали участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у тому числі виконували завдання за призначенням у зоні проведення ООС;

- припинення призначень бюджетних коштів для придбання медичного обладнання і предметів довгострокового користування для закладів охорони здоров'я (медичних підрозділів);

- відсутність відповідної підготовки медичних працівників відповідно до займаних посад, у тому числі за напрямком «медицина невідкладних станів», що знижує їх рівень

кваліфікації для надання екстреної медичної допомоги особовому складу ДСНС України під час виконання завдань за призначенням, у тому числі у зоні бойових дій;

- відсутність єдиної системи організаційно-методичного керівництва закладами охорони здоров'я (медичними підрозділами).

Висновки. Отже, медичне забезпечення в системі ДСНС України є невід'ємною частиною повноважень, покладених на службу цивільного захисту. Безпосередні заходи з медичного забезпечення безперервно здійснюють заклади охорони здоров'я системи ДСНС України як у пунктах постійної дислокації органу, підрозділу служби цивільного захисту, так і під час виконання завдань за призначенням у зоні виникнення надзвичайної ситуації при ліквідації її наслідків. Медико-санітарна допомога надається відповідно до загальнодержавних соціальних нормативних актів та галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я.

В період, коли відбувається активне реформування державних інституцій у різних сферах з метою підвищення ефективності державного апарату в цілому, особовому складу служби цивільного захисту повинні гарантуватися високі стандарти соціального забезпечення та державне страхування. Нормативно-правова база, що регулює питання медичного забезпечення в закладах охорони здоров'я ДСНС України, потребує удосконалення з урахуванням проведених протягом останніх років заходів з реформування системи ДСНС України. Зокрема, пропонується розширити перелік осіб, котрі мають право обслуговуватися в закладах охорони здоров'я системи ДСНС України, та привести його у відповідність до подібних нормативно-правових актів системи МВС України.

Оскільки ДСНС України згідно з пунктом 1 [1] є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, пропонується розглянути можливість отримання медичного обслуговування особового складу служби цивільного захисту в відомчих закладах охорони здоров'я МВС України не лише під час дії правового режиму воєнного стану та року після його припинення або скасування, а на постійній основі.

З метою забезпечення належної організації заходів щодо медичного забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту доцільно:

- забезпечити ефективне функціонування закладів охорони здоров'я (медичних підрозділів) ГУ (У) ДСНС в областях, м. Києві, підрозділів центрального підпорядкування ДСНС України, недопущення їх скорочення з метою забезпечення соціальних гарантій щодо отримання особовим складом ДСНС України необхідної медичної допомоги, у тому числі медичного забезпечення особового складу, який виконує завдання за призначенням у зоні проведення бойових дій;

- надати належне фінансування заходів щодо медичного забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, зокрема проходження медичних оглядів, медико-психологічної реабілітації та санаторно-курортного лікування;

- організувати підготовку медичних працівників за напрямком «медичина невідкладних станів» з метою підвищення їх рівня кваліфікації для надання екстреної медичної допомоги особовому складу ДСНС України під час виконання завдань за призначенням, у тому числі у зоні проведення бойових дій;

- активізувати співпрацю з організаціями, у тому числі міжнародними, у сфері надання гуманітарної допомоги щодо забезпечення органів і підрозділів цивільного захисту ДСНС України медичним обладнанням та сумками-укладками медичними з лікарськими засобами та виробами медичного призначення для надання домедичної та екстреної медичної допомоги постраждалим;

- розробити та затвердити відповідні нормативно-правові акти з питань удосконалення медичного забезпечення особового складу служби цивільного захисту ДСНС України.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова КМУ від 16.12.2015 р. № 1052.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ.
4. Дрозд С. М. Право на медичне забезпечення поліцейських і чинники, що на нього впливають. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 43. С. 90–93.
5. Дрозд С. М. Значення та роль фінансово-правового регулювання медичного забезпечення поліцейських. Право і суспільство. 2019. № 4. С. 237–241.
6. Смірнова В. Л., Репута В. В. Місце та роль медичного забезпечення в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2020. № 3 (85). С. 97–102.
7. Кодекс цивільного захисту України : від 02.10.2012 р. № 5403-VI.
8. Про затвердження Порядку організації медичного забезпечення в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій : Наказ МВС України від 18.08.2014 р. № 831.
9. Про затвердження Інструкції про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС : Наказ МВС України від 03.06.2016 р. № 462.
10. Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я сфери управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій : Наказ МВС України від 06.08.2014 р. № 780.
11. Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 14.06.2017 р. № 507.
12. Про затвердження Порядку тимчасового звільнення від виконання службових обов'язків осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту в разі захворювань, травм або поранень : Наказ МВС України від 19.02.2018 р. № 117.
13. Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-dsns.pdf.
14. Деякі питання надання медичної допомоги, забезпечення санаторно-курортним лікуванням осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та членів їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2013 р. № 675.
15. Про затвердження Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями: Постанова від 18 жовтня 1999 р. № 1923.
16. Про внесення зміни до Порядку надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями: постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 458.

REFERENCES

1. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z nadzvychnykh sytuatsii: Postanova KМУ vid 16.12.2015 r. № 1052.
2. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28.06.1996 r.
3. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia : Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 r. № 2801-XII.
4. Drozd S. The Right to Police Health Care and the Factors that Influence it. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. 2020. № 43. С. 90–93.
5. Drozd S. The Importance and Role of Financial and Legal Regulation of Medical Care for Police Officers. Pravo i suspilstvo. 2019. № 4. С. 237–241.
6. Smirnova V., Reputa V. Place and Role of Medical Support in the System of the State Emergency Service of Ukraine. Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy. 2020. № 3 (85). С. 97–102.
7. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy : vid 02.10.2012 r. № 5403-VI.

8. Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii medychnoho zabezpechennia v systemi Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii : Nakaz MVS Ukrainy vid 18.08.2014 r. № 831.

9. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok medychnoho obsluhovuvannia v zakladakh okhorony zdorovia MVS : Nakaz MVS Ukrainy vid 03.06.2016 r. № 462.

10. Pro zatverdzhennia Pereliku zakladiv okhorony zdorovia sfery upravlinnia Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii : Nakaz MVS Ukrainy vid 06.08.2014 r. № 780.

11. Pro zatverdzhennia Pereliku zakladiv okhorony zdorovia Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy : Nakaz MVS Ukrainy vid 14.06.2017 r. № 507.

12. Pro zatverdzhennia Poriadku tymchasovoho zvilnennia vid vykonannia sluzhbovykh oboviazkiv osib riadovoho i nachalnytskoho skladu sluzhby tsyvilnoho zakhystu v razi zakhvoriuvan, travm abo poranen : Nakaz MVS Ukrainy vid 19.02.2018 r. № 117.

13. Zvit pro osnovni rezultaty diialnosti Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii u 2019 rotsi. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-dsns.pdf.

14. Deiaki pytannia nadannia medychnoi dopomohy, zabezpechennia sanatorno-kurortnym likuvanniam osib riadovoho i nachalnytskoho skladu sluzhby tsyvilnoho zakhystu ta chleniv yikh simei: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 veresnia 2013 r. № 675.

15. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia medychnoi dopomohy u viiskovo-medychnykh zakladakh i vzaiemorozrakhunkiv za nei mizh viiskovymy formuvanniamy: Postanova vid 18 zhovtnia 1999 r. № 1923.

16. Pro vnesennia zminy do Poriadku nadannia medychnoi dopomohy u viiskovo-medychnykh zakladakh i vzaiemorozrakhunkiv za nei mizh viiskovymy formuvanniamy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 kvitnia 2022 r. № 458.

*Tetjana Kryshchal, Doctor of Economic Sciences, Professor,
Olga Melnyk, Ph.D., Senior Researcher, Kateryna Pasynchuk, Ph.D,
Viacheslav Pereviznyk, Ph.D
Cherkassy Institute of Fire Safety Named after Chernobyl Heroes
of National University of Civil Defense in Ukraine*

STATE REGULATION OF MEDICAL SUPPORT OF PERSONNEL OF THE CIVIL PROTECTION SERVICE IN PEACETIME AND WARTIME

The research is devoted to the study of the issue of state regulation of medical care for personnel of the civil defence service in peacetime and wartime. Social and military emergencies affect not only civilians, servicemen, but also special services, including the State Emergency Service of Ukraine (SES of Ukraine), so high-quality medical care for Civil Protection personnel is especially important during this period.

The current regulatory framework, the rules of which determine the order of medical care in the SES of Ukraine, the organization of medical care, treatment and prevention work, also medical supplies were studied and analyzed in this scientific work. The importance and role of state regulation of medical care for members of the rank and file of the Civil Defence Service in peacetime and wartime are clarified. A comparative analysis of medical care in health care institutions of the SES of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine was performed, in particular the categories of persons served in these institutions, the network of health care institutions, the regulatory framework of medical care, the network of sanatoriums treatment and medical and psychological rehabilitation.

The authors provided a number of proposals to improve the current legislation in order to improve the medical care of civil protection officers.

Key words: *civil protection service, state regulation, medical support, departmental health care institution.*